

У СТУДЭНЦКІМ ТЭАТРЫ — ПРЭМ'ЕРА

Зной адрэўны заслугу тэатру студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна.

На афішы — такая змяшчалася: «Маладая гвардыя».

Аматыры, сцэнічны мастацтва з розных факультэтаў сабраліся сёлета восенню на першую рэпетыцыю, каб разам яшчэ раз пагартыць фэдэрацыйскія старонкі, многія з якіх яны ведаюць амаль што напаміць. Уголос і шпітамі пэрамі знаёмія манерамі:

«Дружа мой! Дружа мой! Я лачынаю сямья смутны старонкі апавесці і мімаволі ўспамінаю пра цябе...»

«...Маме, маме! Я помню рукі твае з таго моманту, калі я пачаў усведамляць сабе на свеце...»

Сцена са спектакля «Маладая гвардыя».

дружныя апладысменты. Мабыць, тое, што і мастацтва-аматыры іграюць пераважна ролі сваё аднагодку, і сарод гледачоў таксама большасць была ровеснікамі краснадойцаў, надавала прэміеру, якая адбылася ў дні святкавання 50-годдзя Кастрычніка, асаблівы характар.

На сцэне сустрэліся, як кажуць, «фізікі» і «лірыкі». Фізічны фактэры да спектакля выканавуць ролі Алега Кашавага (А. Пятроў), Вані Земнухова (Г. Бялязін), Лілі Івановай (Б. Іванская), матэматыкі — Сяргея Цюленя (Ю. Шышка), Жоры Арцуняна (Б. Кац), Анатолія Пялова (Д. Дзюкін), Стэпана (А. Ярашэвіч), Валю (А. Лявончык), Сусіка (С. Цычэла) і Бручэра (А. Кінбас), філосафа — Улі Громавай (Н. Крышчэва), Любі Швайцовай (С. Шырда), Валі Боры (Л. Зяйцева), геог-

рафа і гісторыка — Вані Туркеніча (Н. Бондар), Шулігі (В. Сечайка), маці і бабці Кашава (Н. Лебедзева і І. Басік).

Асобы сцэны ў студэнтаў гучылі нават ансамблева, з добрым пачуццём меры. Гэта дазваляла чытаць іх, дазваляла старонкі ўражываць, прывесеныя клітэ маладзёгаў, дазваляла даваць ім нескораныя камсамольцы.

Першы сур'ёзны крок аматарскага тэатра на шляху творчых пошукаў заслугу ўважліва. Тое ўдала, што ўжо дасягнуў, сам факт звароту да цудоўнага рамана А. Фадзеева гавораць пра сур'ёзны творчы намер студэнтаў.

Хочацца пажадаць маладзёжнаму калектыву далейшыя пошукаў і новых поспехаў.

В. ІВІН,
Фота Ул. КРУКА.

СЦЭНІЧНЫ ВЕК БАЛЕТНАГА АРТЫСТА — НАРОКІ — ДВАДЦАТЬ ДВАДЦАТЬ П'ЯТЬ ГАДОУ. АЛЕ ЦІ ТАК ГЭТА УЖО МАЛА — ДВА ДЗЕСЯЦГОДДЗІ НА ПАРЫЖАХ?

Добры Валерыя Міронава на мінскай сцэне гледчы не заўважылі. Імя Міронава не стала на афішы, і ніхто ў гледчы не ведаў не мог, здагадаць, што адзін з удзельнікаў сядзеў у «Дон-Кіхот» робіць сёння свае першыя (дакладна, даволі няспрыяльныя) крокі. Сам Валерыя, аднак, добры свой запамінуць добра. Здарылася так, што яму давялося выступіць амаль без рэпетыцыі, гэта вывучыўшы ролі.

У тых гадах, калі вучылі балетныя школы ўжо звычайна заканчвалі вучобу і рыхтуюцца стаць прафесіянальнымі артыстамі, Валерыя толькі пачаў сур'ёзна займацца балетам.

Спачатку быў спорт. Спорт, вельмі далёкі ад балета, — бокс. Былі першыя поспехі, яны абнавіліся. Трэнеруючы ў вядомага майстра Канстанціна Грэпапалава, Валерыя заваяваў званне чэмпіёна Масквы. Спецыялісты гаварылі, што з яго атрымаецца добры баец на рынгу. Але янака вабіў і тэатр, трэнеры ў спартыўнай зале ён сумашаў з урокам балета. Хутка, аднак, стала ясна, што неабходна будзе зрабіць выбар.

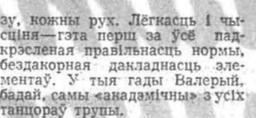
Вучоба ў студыі пад кіраўніцтвам аднаго з нарыфёў саваёй хараграфіі народнага артыста РСФСР Р. Захарова вызначыла далейшы лёс Валерыя. Але заняты спортам не прыстаў да балета. Яны загартавалі характар, навучны не багата прыкрасіў і няўдала, развілі настойлівасць, матэрыяльнасць, якія так спатрабіліся потым.

Як аднаго з лепшых студыйшчыкаў Валерыя прыняў у Маскоўскае хараграфічнае вучылішча. Пад кіраўніцтвам вопытных педагогаў — майстроў балета — будучы танцоўшчык пасляхова аваладовае тэхніку класічнага і характарнага танца і паступова пераключыўся на асноўны напрамак — оперны балет.

Валерыя не меў асаблівых вонкавых дэталей, яны ён адразу вывучыў і яго срод іншых танцоўшчыкаў, і пачынаў дэманстраваць у маленячых, значаных партыях. Ён удзельнічаў у масавых сцэнах, у эпізодах. Але малады артыст і не збіраўся дзеляць ролі на вялікія і маленячыя. Кожная была для яго ступенню росту.

Паступова Валерыя становіцца асноўным выканаўцам другіх партыяў — класічных дэталей, па-дэтра, устаўных па-дэтра. Чыстая, «аблітаная» класіка не зусім у характары таленту танцоўшчыка, але гэта значыць талент, што яму даводзіцца працаваць больш за іншых працаваць з асабліва старанна. Малады артыст падоўгу затрымаецца ў рэпетыцыйнай зале, старанна ішліфуе кожную по-

МАШЫ МАСТАЦТВА КАМПАНАНТЫ СТЫЛЮ

аз, кожны рух. Лёгкасць і чысціна — гэта перш за ўсё падкрэслена правільнасць нормы, бездакорная дакладнасць элементаў. У тых гадах Валерыя, бадай, самы «анадэмічны» з усіх танцоўшчыкаў трышчы.

Амаль у кожным балете сярод дэталей асоб ёсць так званы «сцяры», «навалеры». У трышчыных трышчы і калетах, з завітымі парнікамі яны вельмі падобныя адна да аднаго, і цяжка не паўтарацца, выконваючы гэтыя партыі. Хараграфічная мова большасці партыяў, аднак, насычана складанай тэхнікай, і менавіта гэта дазваляла Міронаву правяць і ў класічных дэталей і трышчы сваю індывідуальнасць.

У трышчы, вельмі няроўнай па складу, працвала ў тых гадах некалькі цікавых майстроў мужчынскага танца. Своеасаблівым пошывам вызначыліся Сямён Дрэчын, Сяргей Паўлаў. Было лёгка не зрабіць іх у чысты. Да гонару Міронава трэба сказаць, што нават прыбіваючы да дэталей старэйшых, танцоўшчыкаў часам некааторыя партыі з іх рэпертуару, ён старацца застацца самім сабой, унесці сваё, новае ва ўжо знойдзены малюнак.

Адной з першых буйных работ Валерыя Міронава стала работа Ваўлава ў «Бахчысарайскім фантазе». На сцэну выйшаў танцоўшчык-акцёр. Ваўлаў у яго — галанты балетны кавалер. Пальміны і пачытаныя зааханы ў дуэце з Марыяй, ён пераўтвараецца ў вяршышчы. У горды пасады галавы, ва ўважлівых рухах адчуваецца сіла, мужнасць воіна. У заключнай сцэне першай дзеі Ваўлаў, не задумваючыся, кідаецца ў бой у імя выратавання наханы.

Важны падзеі ў творчым жыцці маладога артыста стала сустрэча з балетмайстрам народным артыстам РСФСР А. Ярмаляевым. Пад яго кіраўніцтвам Валерыя падрыхтаваў сваю першую ролі ў сучасным спектаклі, ролі — беларускага юнака Міхаса ў балете «Апошні вечар аб каханні». Крытыкі ў свой час адзначалі, што ролі гэтай насычана жыўымі чалавечымі інтанацыямі, надзелена дакладнымі нацыянальнымі рысамі. Герой жыў і дзейнічаў у спектаклі ў рэальнай гістарычнай абстаноўцы.

Вернасць праўдзе, вернасць дэталі стала ў далейшым адным з асноўных дэталей выканавання. Малюнак характары сваіх героў, ён імкнецца да пластычнай вобразнасці, выразнасці партыі і жэсту.

Валерыя вабляў героў моцна, ваяваў. Тані яго Салор, смелы, выснародны воін з балета «Баядара». Уся партыя Салора пабудавана на дзейным

танцы. Вось яго першы выхад, Пругі, упэўнены крок, крок воіна, палючыча. Страснай пазыткаю гучыць варыяцыя. Разна акрэслена пластыка танца, выразныя позы, мужныя і моцныя прыпынкі. Салор — адна з лепшых работ Міронава на Беларускай балетнай сцэне.

Пошукам характэрнасці вобразнасці вызначыліся многія партыі Міронава. У балете «Карсар» ён выступаў у класічным дэталей купца і рабыні, так званым «па-дэ скляя». Віртуознасць танца прымушае многіх танцоўшчыкаў звяртаць увагу перш за ўсё на яго малюнак. Можна зрабіць вышэйшы скачок, больш піруэтаў, характар нумара ад гэтага не зменіцца, ён усё адно амаль не звязаны з дзеяннем. Міронаў знайшоў свой малюнак ролі. Яго калі не проста партнёр балерыні. Паглядзіце, як на вачах мяняецца яго фігура, колеры лічэвасці і пацівасці ў яго жэстах, звернутых да хана, калі ён прапанаваў тавар, і які наханы ён з пакупніцкай другога рангу, які самаўпэўнена і груба абыходзіцца з рабыняю. А з якім выгладом купец аддавацца, удала завяршыўшы дэталей... Устаўны нумар ператварыўся ў спектаклі ў закончаную хараграфічную мініяцюру.

Зусім іншы фарбы знайшоў Міронаў для партыі Баўла («Дон-Кіхот»). Жартаўнік і завадатар, Баўль заўсёды ў цэнтры ўвагі шматлікіх сяброў. Ён не супраць і вышч з імі, пазалацца да прыгожых дэталей. Баўль на-спраўдзіму нахаче Кітры, але ў яго жаніцца ёсць і разлі. Натуральнасць і прастата — вось «ключ» да вобразнага малюнака Міронавым. У танцы, у якім класіка абдычалася з элементамі іспанскай народнай хараграфіі, артыст адчувае сябе лёгка і неспрадна.

Ціжка сёння вызначыць выканаванне ампліа Міронава. Ён танцаваў амаль ва ўсіх балетных спектаклях, якія ішлі на сцэне Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета. «Лебядзінае возера», «Спячачыя прыгажуні», «Шчаўнуныч», «Марыя перасялярога», «Айбальт», «Лаўрэнція», «Свято і цені», «Спартак» — ужо адны беглы пералік спектакляў, у якіх удзельнічаў Міронаў, дае ўяўленне аб шырыні яго дыяпазона.

Адна з любімых ролёў Міронава — Зігфрыд у «Лебядзіным

возеры». Яго прынцу варажыя сентыментальнасць, ён вызначыцца юнацкім неспраднасцю, парыватасцю. Рымскі танца Зігфрыд імкліва, выразна, і гэты характарыстыка адпавядае нашым сённяшнім ўяўленням аб казачным героі.

Удала выступіў Міронаў у балете «Спартак». На даволі слабым драматычным матэрыяле, шчасліва падобным мэтадраматызму, ён стварыў вельмі цікавы, уражлівы вобраз Гармадыя. Гэта апошняя работа ўзабавіла наша ўяўленне аб артысце.

Міронаў добра валодае дуэтным танцам, «мастацтвам партнёрства», ён жадаю партнёр балерыні.

У творчым жыцці танцоўшчыка вялікае месца займае канцэртная дзейнасць. У яго рэпертуар уваходзіць урыўкі з лепшых класічных і нацыянальных балетаў. Дзякуючы Міронаву, гледачы многіх краін свету атрымалі ўяўленне аб Беларускай балетнай «Князь-возера», «Пальміныя сэрцы».

У апошні час артыст усё больш адыходзіць ад чыста класічных ролёў. Яго вабляў партыі ігравога, характарнага плана.

Працаваў ён, настойлівасць — талонны скарт — паспеўшаў — дасягнуў народным артыстам рэспублікі Валерыя Міронавым. Багаты сцэнічны вопыт, высокі прафесіяналізм і артыстычная культура — вось «кампааненты», якія вызначаюць стыль танцоўшчыка.

А. КАЛЯДЭНКА.

ЁСЦЬ У КАЛГАСЕ МУЗЕЙ...

Пакуль шукалі загадкаў клуба, мяне вадзіла па музеі калгасніка Марыя Масью. А музей у калгасе «Авангард» вельмі цікавы, багаты. Станды расказвалі пра міндула, пра сённяшні дзень вёскі Лукаўліны, пра нараджэнне і гісторыю калгаса.

Звяртаў увагу на фатаграфіі ўдзельнікаў падпольнага руху пры буржуазнай Польшчы. Чытаў подпісы: «А. Смолка. Узначальваў у вёсцы ячэйку КПЗБ», «І. Пятлєвіч. Забіў сышчыка дэфэзвы». Прываў актыўны ўдзел ва ўстанавленні Саваецкай улады ў вёсцы...

— Смелы быў хлопцёк... Гэта падшываў да нас стары калгаснік Канстанцін Салей. Прышліваў ён таго сышчыка у-уць калі таго млына... — паказаў у акно. — Шнада хлопца, загіннуў у ваіну...

Атладам музей далей. Масью і Салей ахвотна каментураў дакументаў і экспанатаў. Амаль кожны выкінаў у іх усё паміны, рэзультат. Вось фотакопія актаў абгульніцтва мясцовага сцяны, заўваж уступленні ў члены калгаса, фотадэмані першага старшыні калгаса В. Масью, актыўныя арганізатары калгаса А. Рукшы, А. Шагда...

Нараджаўся калгас у цяжкай паслявайнай галі. Першым калгаснікам быў доўгядоўны, у якім не было, як кажуць, за што і рук зачэпці. Цяпер жа калгас «Авангард» — адзін з лепшых у Гродзенскай вобласці. Восенню гаспадары за працоўныя поспехі прысуджаны Памятны сцяг ЦК КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Савета Міністраў СССР і ВЦПСі.

— Даўная справа, толькі тут заўважаеш, як хутка ўсё мяняецца навокал, — разважае Салей. — Ці даўно ты, Маня, сляпіла іночы вочы пры гэзнічцы, пралаў А цяпер, нябось, закінуў калаўрот на гарышча, а сама крамяне купілаш. Пасадзі на шых баб за кросны, дык нічога не зробіць развучыліся...

— Ну, скажаш, — напрыў дала Марыя Масью. — Такое не забываецца. Хіба якая маладосца не спрашча...

— Пра маладых і гаворыць няма. Дай гэты запавод аб'яві якому хлопцу, дык будзе ведаць, як за яго брацца...

— І не трэба ім ведаць, у іх шчаслівейшая доля.

— Шчаслівейшая доля, гэта так. Але ці ведаюць яны, чаго каштавала шчасце? Дрэзна ведаюць... Каб мал воля, дык часцей вадзіў бы іх у гэты музей...

Я не ўвешываўся ў размову, хоча яна і хвалявала мяне: прыемна было пераканана, што людзі ў калгасе самі разумоўчэ важнасць музейнай справы. А ці разумоўчэ гэта кіраўнікі калгаса, культработнікі?

— Што вы робіце для пра-

ПА МІНШЧЫНЕ — З ВЫСТАўКАМІ

Мінскі абласны Дом народнай творчасці наладзіў пераможную выставку твораў самадзейных мастакоў Міншчыны.

Першая такая выстаўка была адкрыта ў Старабіне. На ёй было прадстаўлена больш за 100 лепшых работ народных умельцаў з фондаў Дома народнай творчасці. Сярод іх — разьба па дрэву Л. Шостака і А. Пушко, сучасныя разьбы М. Міроніка, жыццёвыя палотны ў лёння на палынах С. Міраняна, «Калоднікі» К. Кізаева і многа іншых работ. Шырока паказвалася дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва: работы ткачых М. Кручкі, М. Жука з Нясвіжскага раёна, М. Акулы, Н. Усцішка з Клецкага раёна, М. Цішка, Т. Коўчар з Любаншчыны, кераміка іяўныя і беларускіх майстроў В. Сасноўскага, Ф. Целяшэўскага і іншых.

Цяпер гэтая выстаўка разгорнута ў Халопеніцкім ДOME культуры.

Другая пераможная выстаўка твораў самадзейных майстроў адкрыта ў Старабіне. На ёй таксама каля ста твораў з фондаў абласнога Дома народнай творчасці (жывалісь, разьба па дрэву, скульптура, кераміка, ткацтва, беларускае адзенне). Гледачы знаёміцца з карцінамі В. Наумовіча «Сустрэча з Іль'ю», скульптурамі П. Герасіменкі «Чырвоны гвардыянец», «Абаронцы Брэскай крэпасці», керамікай Б. Сасноўскага, разьбой па дрэву А. Пушко. Прыцягваюць увагу посылкі К. Каралёна і В. Нябышчына з Барысаўскага раёна, рэзныкі Ю. Барановіча, пано «Касары» В. Корвіна з Салігорскага раёна і іншыя творы.

І яшчэ адна выстаўка накіравалася ў паларожныя па Міншчыне. Гэта паказаная ў дні свята Валкі Кастрычніка ў Мінску выстаўка мастацкага плаката, падрыхтаваная выпускнікамі заочнага народнага ўніверсітэта мастацтва пры абласным ДOME народнай творчасці (факультэт мастакоў-афармісцеляў). Сярод паўсотны работ прыцягваюць увагу тэматычныя плакаты «Радзіме — 50 гадоў» М. Драгуна з Лойскага раёна, «1917 год» С. Мірашчына з Барысава, эскіс святоннага афармлення будынка Старадарожскага раённага Дома культуры в. Германа і іншыя.

Цяпер гэтая выстаўка экспануецца ў Заслаўлі.

А. КРАУЧЭНЯ,
метадыст Мінскага абласнога Дома народнай творчасці.

ДАПАМОГА ЗЕМЛЯКАМ

Дзяржкіна саўса «Прамень» Капыльскага раёна зрабіла падарунак удзельнікам мастацкага самодзейства — набыла духавы аркестр. Але не было кіраўніка. Дадатчы самадзейным артыстам

згадзіўся зямляк заслужаны дзея культуры БССР, паэт-песеннік Адам Русак. У парадку шэфства ён вывучыў рабочы саўса іграць на духавых інструментах.

А. ВЕРКАШЫНСКІ.

ЗПЛОШЫ АМА ЯШЧЭ РАЗ ПРА ГРАМПЛАСЦІНКУ

Не так даўно адзін украінскі таварыш папрасіў нас даслаць некалькі грампласцінак з запісамі галасоў беларускіх пісьменнікаў. На жаль, доўгія блуканні па мінскіх магазінах не далі жадаваных вынікаў. Ні ў «Доме грампласцінак», ні ў «Мелодыі», ні ў «Нотах», ні ў музычным аддзеле ўніверсальнага магазіна — такіх плацінак не знайшліся — іх наогул у нас няма.

У гэтым сорамна прызнавацца, пра тэа сучасныя пісьнікі. Такой ужо была, калі б духоўна абарэзана не засталася толькі шанавалічкі мастацкага слова. Але ж гаворка ідзе і пра тое, што тысячы вучыцельскіх школ не маюць неабходнага «нагаладлага» дапаможніка — не могуць пакупіць той ці іншы праграмы гораў у выкананні вядомага артыста альбо самаго аўтара. Дзіўна, ці Міністэрства асветы, ці Рэспубліканскі на-

Людміла Налівайка — гродзенская мастачка. Яна афармляла нафэ «Рамантыка», магазін «Чараўнік», Дом шлобу. У 1964 годзе Людміла закончыла мастацка-графічнае аддзяленне Віцебскага педінстытута. Яе графічныя работы неаднаразова экспанаваліся на абласных выстаўках.

Фота Ул. МЯХЭВІЧА.

ПРЫЕХАЛІ ВУЧЫЦЦА

Учора ў Мінску, у клубе імя Дзяржынскага пачаліся заняткі месчных курсоў па падрыхтоўцы загадчыкаў сельскіх клубоў. З раёнаў Мінскай вобласці на курсы прыехала каля 70 маладых работніцкай культуры, якія закончылі спецыяльныя курсы.

Праграма курсоў прадугледжвае заняткі па аснове музыкі, харазміст, тэатру, афармлення клубу і інш. Курсанты сустрапаюцца з дзіцячай літаратурай, мастацтва і культуры рэспублікі. Арганізатар курсоў — Мінскі абласны Дом народнай творчасці.

Я. РЫГОРАВА.

ПРЫЕХАЛІ ВУЧЫЦЦА

Учора ў Мінску, у клубе імя Дзяржынскага пачаліся заняткі месчных курсоў па падрыхтоўцы загадчыкаў сельскіх клубоў. З раёнаў Мінскай вобласці на курсы прыехала каля 70 маладых работніцкай культуры, якія закончылі спецыяльныя курсы.

Праграма курсоў прадугледжвае заняткі па аснове музыкі, харазміст, тэатру, афармлення клубу і інш. Курсанты сустрапаюцца з дзіцячай літаратурай, мастацтва і культуры рэспублікі. Арганізатар курсоў — Мінскі абласны Дом народнай творчасці.

Я. РЫГОРАВА.

ПРЫЕХАЛІ ВУЧЫЦЦА

Учора ў Мінску, у клубе імя Дзяржынскага пачаліся заняткі месчных курсоў па падрыхтоўцы загадчыкаў сельскіх клубоў. З раёнаў Мінскай вобласці на курсы прыехала каля 70 маладых работніцкай культуры, якія закончылі спецыяльныя курсы.

Праграма курсоў прадугледжвае заняткі па аснове музыкі, харазміст, тэатру, афармлення клубу і інш. Курсанты сустрапаюцца з дзіцячай літаратурай, мастацтва і культуры рэспублікі. Арганізатар курсоў — Мінскі абласны Дом народнай творчасці.

Я. РЫГОРАВА.

ПРЫЕХАЛІ ВУЧЫЦЦА

Учора ў Мінску, у клубе імя Дзяржынскага пачаліся заняткі месчных курсоў па падрыхтоўцы загадчыкаў сельскіх клубоў. З раёнаў Мінскай вобласці на курсы прыехала каля 70 маладых работніцкай культуры, якія закончылі спецыяльныя курсы.

Праграма курсоў прадугледжвае заняткі па аснове музыкі, харазміст, тэатру, афармлення клубу і інш. Курсанты сустрапаюцца з дзіцячай літаратурай, мастацтва і культуры рэспублікі. Арганізатар курсоў — Мінскі абласны Дом народнай творчасці.

Я. РЫГОРАВА.

ПРЫЕХАЛІ ВУЧЫЦЦА

Учора ў Мінску, у клубе імя Дзяржынскага пачаліся заняткі месчных курсоў па падрыхтоўцы загадчыкаў сельскіх клубоў. З раёнаў Мінскай вобласці на курсы прыехала каля 70 маладых работніцкай культуры, якія закончылі спецыяльныя курсы.

Праграма курсоў прадугледжвае заняткі па аснове музыкі, харазміст, тэатру, афармлення клубу і інш. Курсанты сустрапаюцца з дзіцячай літаратурай, мастацтва і культуры рэспублікі. Арганізатар курсоў — Мінскі абласны Дом народнай творчасці.

Я. РЫГОРАВА.

ПРЫЕХАЛІ ВУЧЫЦЦА

Учора ў Мінску, у клубе імя Дзяржынскага пачаліся заняткі месчных курсоў па падрыхтоўцы загадчыкаў сельскіх клубоў. З раёнаў Мінскай вобласці на курсы прыехала каля 70 маладых работніцкай культуры, якія закончылі спецыяльныя курсы.

Праграма курсоў прадугледжвае заняткі па аснове музыкі, харазміст, тэатру, афармлення клубу і інш. Курсанты сустрапаюцца з дзіцячай літаратурай, мастацтва і культуры рэспублікі. Арганізатар курсоў — Мінскі абласны Дом народнай творчасці.

Я. РЫГОРАВА.

ПРЫБЛІЗНА ў дзесяцігадовым узросце я пачаў пісаць «Да Нёмана» якая шырока была вядома ў захаднебеларускай вясце. Пелі яе на вечах і на іх вяселлях, бо лічылі сваёй «душаю»... У гэтым гаварылася пра сям'ю і сум мужыка, пра тое, што «надыдзе пара — змяняцьце міне».

Хто быў аўтарам праўдзівых, мужных песні, я тады не ведаў. Наўрад ці быў ён вядомым, моладзі, якую захапіла непаўднёвая прада і гаспадарства. Але ўспадкаваў, што напісаў гэты чалавек, добра знаёмы з парадкамі «сходных краёў», з іх заканаўцамі, але нескаронным людам.

Пазней, у пасляваенны час, ужо будучы студэнтам, я ведаў, што верыць «Да Нёмана» былі напісаны Цішкам Гартным, напісаны яшчэ да Настрычкіна. Тое, што твора пазнаваў да на строю мяцежных мужыкоў, ціпер ужо былых «красаў», аўсім не адзіўляўся. Рэчашніца дарэвалюцыйная і рэчашніца дэрасіёўская былі аднолькава змрочнымі, поўнымі сацыяльных кантрастаў і нафідлікаў.

Калі ўчытаваўся ў пазію, прозу, публіцыстыку Гартнага, калі знаёміўся з яго жыццём, з яго рэвалюцыйнай, культурнай, грамадскай дзейнасцю, перад табой вырываўся аблічча чалавек са звычайным і ў той жа час незвычайным лесеам. У яго біяграфіі, нібы ў фокусе, адбілася жыццё тых многіх зыхадаў з сацыяльных нізю, якіх рэвалюцыйныя бурні ўзялі на хвалю актывнай грамадскай дзейнасці. Разам з тым, перад намі біяграфія чалавек, які дзякуючы сваім здольнасцям, настойлівасці і мужнасці, стаў буйным дзяржаўным дзеячом, пісьменнікам, вучоным.

Цішка Гартны юнаком прымаў удзел у рэвалюцыі 1905 года. Ён быў звязаны з камп'юсімі сацыял-дэмакратамі. Гэта аказала вялікі ўплыў на становленне яго светапогляду. З тых часоў ён стаў непрымырым ворагам Усёкага прыгнёту і насяляў і ўсё жыццё змагаўся за свабоду і пачасе працоўнага чалавек.

Праца ў гарбарнях, вандраванне па Беларусі, Украіне, Прыбалтыцы, Расіі ў пошуках заробку і кавалка хлеба, сувязь з пралетарыятам Пецярбурга — усё гэта ўзмацняла і паглыбляла рэвалюцыйны пераконанні пісьменніка, гартнава яго веру ў рабочую салідарнасць, калектывізм, у неадольнасць народнай справы. Ён наўхільна ішоў да разумення ленинскіх ідэй рэвалюцыйнага ператварэння свету. Зусім лагічным было тое, што ён пачаў супраціўляцца ў газетзе «Звезда» і «Правда», выступаючы з карэспанданжамі і вершамі, а ў 1918 годзе ўступіў у Камуністычную партыю.

Просты рабочы-гарбар стаў першым старэйшым урада Саветскай Беларусі. Чалавек, якому ўдалося замяніць усюго толькі дзюжынаў дзюжынаў, ішлак самадудкашым змож узняцца на ўзровень тагачаснай навуковай думкі і стаць адным з першых акадэмікаў Беларускай акадэміі навук. Думаючы спачатку аб арганізацыі выдання рукапісных часопісаў («Голос няз», «Вольная думка»), ён становіцца рэдактарам першай беларускай саветскай газеты «Дзяніс», пасля — рэдактар газетзе «Савецкая Беларусь», часопіс «Польмя». У саветскі час Гартны займаў аднакласны дзяржаўны пасады, неадарозна выязджаў у складзе культурных і навуковых дэлегацыяў за мяжу — у Іюсюды ён самаадвольна служыў сваёму народу. Така пачаўся біяграфія навуковага гарбара Змітра Жыдлуновіча, такі яго грамадзянскі подвиг.

Мастацкая творчасць была адной з галоўных форм яго дзейнасці. Ён усведамляў, што слова паста — зброя дзейнага, багва, магутна. Таму з такой заірдоўнай настойлівасцю ён імкнуўся авалодаць пісьменнічым майстэрствам, знайсці дарогу да сэрца чытача. Значнальна, што іта да творчасці выразна праявілася ў Гартнага якраз тады, калі ён пачынаючы грамадскую дзейнасць, уключнаецца ў рэвалюцыйную барацьбу. Гэта — сведчанне, што для Гартнага і ўдзел у рэвалюцыйных дэманстрацыях, і мастацкая творчасць былі, па сутнасці, аднолькава важнымі сродкамі ў барацьбе за народныя інтарэсы.

Пачынаў пісаць Гартны на рускай мове. Першыя поспехі яго былі, аднак, больш чым сціплыя. Яго творы рэдакцыі не друкавалі. Невядома, як сілаўся б яго далейшы пісьменнічкі лёс, калі б не сустрэча з «Нашай нівай», дзе ён упершыню ўбачыў беларускае друкаванае слова. Пазней Гартны прызнаваўся, што надрукаваная ў газетзе вершы Купалы і Коласа захапілі яго сваёй лексикай і характарам. «Як быццам перад маімі вачыма адчыніліся вароты ў новы, дагэтлы закрыты асветы новы свет... пісаў ён... Бац, дзі-

Я. САДОУСКІ.

САМАХВАРНАЕ СЛУЖЭННЕ НАРОДУ

Міхась ЯРОШ

Гаварачы аб дасавенскім мінулым («Штэйрбрэхер»), ён робіць галоўным героем рабочага, паказвае яго побыт, умовы жыцця і, асноўнае, імкненне раскрасці працу росту самасядоўнага чалавек, прыдунага неадольным клопатам аб хлебе надзённым.

Звяртаючыся да падзей грамадзянскай вайны («Дойдзем, сынок», «Чырвонаярскі Панскі Шлях»), Гартны ўпершыню ў нас паказваў складанасць сацыяльных, палітычных, маральных канфліктаў, якія нараджаюцца пад час свайго становлення новае грамадства. Многім яго апавяданням шкодзіць сядома энцыклапедычнае на знешні драматычны сюжэту і падкрэслена сацыяльнае абумоўленасць учынкаў герояў. Але ў лепшых творах пісьменнік пераадоўвае гэтыя крайнасці, дасягаючы псіхалагічнай глыбіні ў раскрыцці характару чалавек.

Відца, лепшым зорам псіхалагічнай прозы Гартнага з'яўляецца апавяданне «Трэскі на хвалю». У большай творчай культурнай, яны, натуральна, дабіліся большых поспехаў. Але развельчым, смелым і упартым быў Гартны. І ў гэтым яго вялікая гістарычная заслуга.

Слабасці пазіі Гартнага (зборнік «Песні працы і змагаўня», 1922, «Урачыстасці», 1925) відочна. Рыторыка, схематызм, «дэмагяічны», абстрактна-рамантычны, абстрактна-стыльвае стратэгія і інтанцыяна і рытмічная аднастайнасць — усё гэта аднакласна і крытычна. Але ў лепшых вершах Гартнага чуць і жывы подых рэвалюцыйнага ператварэння, і дафас усенароднага патрыятызму, які дазволіў яго пазіі стаць мастацкім дакументам эпохі.

Ва «Урачыстасці» намчакася ўжо і тэндэнцыя да больш канкрэтнага паказу чалавечага лёсу, падзей, тая тэндэнцыя, што прывяла да сабе дарогу і ў творчасці мадаўжычю (Цішка Гартны, дарэчы, нямаю спрыць выхаванню літаратурнай змены, з увагай ставіўся да мадаўжычю талентаў). Але пасля «Урачыстасці» Гартны амаль выключна аддаецца прозе.

У прозе Гартны пачаў праіаваць яшчэ да Настрычкіна. Яго перыя найменш неакульты лірычна-урачыстасці замалёваў, якія атубіліся зусім нядаўна, у 1914 годзе ён працаваў над аповесцю «Вацківа воля». Асобныя раздзелы яе друкаваліся ў дарэвалюцыйных час.

У перыяд грамадзянскай вайны і першых гадах Гартны піша навулы і больш шырокае характэрнае найбольшыма надзе. У многіх газетках і часопісах былі апублікаваны фатаграфіі Ц. Гартнага разам з іншымі членамі дэлегацыі.

Прыезд беларускіх пісьменнікаў у Прагу даў пастаў для апублікавання ў чэшскім друку артыкулаў і больш шырокага характэрна. Так, у газетзе «Прагер прэссы» быў змешчаны артыкул «Новая беларуская літаратура», у якім пра Цішка Гартнага гаварылася, аднак і да выданні гэтай зборніцы яна амаль не згадвалася. Ц. Гартны сустракаўся з Ю. Фучыкам, Я. Герам, Я. Сейфертам і многімі іншымі дзеячамі культуры.

Я. САДОУСКІ.

САМАХВАРНАЕ СЛУЖЭННЕ НАРОДУ

Міхась ЯРОШ

Гаварачы аб дасавенскім мінулым («Штэйрбрэхер»), ён робіць галоўным героем рабочага, паказвае яго побыт, умовы жыцця і, асноўнае, імкненне раскрасці працу росту самасядоўнага чалавек, прыдунага неадольным клопатам аб хлебе надзённым.

Звяртаючыся да падзей грамадзянскай вайны («Дойдзем, сынок», «Чырвонаярскі Панскі Шлях»), Гартны ўпершыню ў нас паказваў складанасць сацыяльных, палітычных, маральных канфліктаў, якія нараджаюцца пад час свайго становлення новае грамадства. Многім яго апавяданням шкодзіць сядома энцыклапедычнае на знешні драматычны сюжэту і падкрэслена сацыяльнае абумоўленасць учынкаў герояў. Але ў лепшых творах пісьменнік пераадоўвае гэтыя крайнасці, дасягаючы псіхалагічнай глыбіні ў раскрыцці характару чалавек.

Відца, лепшым зорам псіхалагічнай прозы Гартнага з'яўляецца апавяданне «Трэскі на хвалю». У большай творчай культурнай, яны, натуральна, дабіліся большых поспехаў. Але развельчым, смелым і упартым быў Гартны. І ў гэтым яго вялікая гістарычная заслуга.

Слабасці пазіі Гартнага (зборнік «Песні працы і змагаўня», 1922, «Урачыстасці», 1925) відочна. Рыторыка, схематызм, «дэмагяічны», абстрактна-рамантычны, абстрактна-стыльвае стратэгія і інтанцыяна і рытмічная аднастайнасць — усё гэта аднакласна і крытычна. Але ў лепшых вершах Гартнага чуць і жывы подых рэвалюцыйнага ператварэння, і дафас усенароднага патрыятызму, які дазволіў яго пазіі стаць мастацкім дакументам эпохі.

Ва «Урачыстасці» намчакася ўжо і тэндэнцыя да больш канкрэтнага паказу чалавечага лёсу, падзей, тая тэндэнцыя, што прывяла да сабе дарогу і ў творчасці мадаўжычю (Цішка Гартны, дарэчы, нямаю спрыць выхаванню літаратурнай змены, з увагай ставіўся да мадаўжычю талентаў). Але пасля «Урачыстасці» Гартны амаль выключна аддаецца прозе.

У прозе Гартны пачаў праіаваць яшчэ да Настрычкіна. Яго перыя найменш неакульты лірычна-урачыстасці замалёваў, якія атубіліся зусім нядаўна, у 1914 годзе ён працаваў над аповесцю «Вацківа воля». Асобныя раздзелы яе друкаваліся ў дарэвалюцыйных час.

У перыяд грамадзянскай вайны і першых гадах Гартны піша навулы і больш шырокае характэрнае найбольшыма надзе. У многіх газетках і часопісах былі апублікаваны фатаграфіі Ц. Гартнага разам з іншымі членамі дэлегацыі.

Прыезд беларускіх пісьменнікаў у Прагу даў пастаў для апублікавання ў чэшскім друку артыкулаў і больш шырокага характэрна. Так, у газетзе «Прагер прэссы» быў змешчаны артыкул «Новая беларуская літаратура», у якім пра Цішка Гартнага гаварылася, аднак і да выданні гэтай зборніцы яна амаль не згадвалася. Ц. Гартны сустракаўся з Ю. Фучыкам, Я. Герам, Я. Сейфертам і многімі іншымі дзеячамі культуры.

Сеняшняя маладая пазіія ахвотна звяртаецца да гістарычных рэмінісцэнцый. У адных пастаў гэта ідзе ад жадання бліскаць зрудацый, у другіх — гэта заканамерная патрэба пададзіцца роздумам над супярэчлівым часам. Міхась Рудкоўскі, аўтар зборніка вершаў «Сінія Бранды» (гэта яго другая кніжка) стараецца арганічна спалучыць мінулае з надзённым.

Закладаючы ў кроплі анімем, ў імгненні — зры, у пачасыні — горы. А дзе, сніваць, бярэ пачаека ало, што ў прах ператварыць усё жыццё Гіносіч імя чорнае «вайна»?

Азрачыці шліх чалавечтва ад першабытнай стагнаці да выхаду ў космас (бы галубоў, з руні мазалянай, дужай пуская мараблі на планетам іншым...), аўтар са зраўмелай занекаўнасцю задае пытанне, якое хвалюе сёння ўсіх жыхароў планеты: ці не будучы здабыткі людскога розуму выкарыстаны на зло, ці не даведзюцца нам зноў... паўтараць спачатку Пакутлыы свой шліх: радзіца зноўку?

У цемрые глуміх і з дыназаўрам Гітлім джунгліам паўці блізкае мінулае. Паўці к сабе самому — чалавек.

Паэт верыць у сілу людзей. Гэтаю вераю прасякнуты і верш пра працавітага продка, які ўвасабляе народную годнасць і выскокую вартасць чалавечай працы.

Мой дзед быў селенім навалеім, Кавальскай справы караеім. Калі каваль — ужо каваль, Не ў хале — у калеі наваеім... Гэты аслак і смерць сустракаў спакойна, дагараючы, як вугаль у горне, усведамляючы, што добрая справа яшчэ доўга будзе служыць сумленным людзям. Паэт славіць працоўнага чалавек, які самарэае сваё басмерце на зямлі і слай і ўмельствам уласных рук.

Дарэчы, М. Рудкоўскі ахвотна звяртаецца да былінных, фальклорных асацыяцый: напрыклад, партызаны, якія прыходзіць да бацькі наваім, «знікаюць ў нощ, бы віцязі ў мора», а вада ў Сініх Брандах таняла што, калі ты апусціш у яе ланці — «руні не могуць зрабіць справы бруднае». І калі паэт зьяўляе:

Крочу я з усмешкай у вачах Праз варожасць, недарэчы — І — о ну! — знікаюць нощы, Сонца выплыла над зямлёй, Наго і наго злілі ні стрыжы — Вышчам брат віталеца са мной —

то гэтая вера ў неадольнасць дарэты ўаўляецца нам у яго

Міхась Рудкоўскі, «Сінія Бранды», Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

МОВА ДАРАЖНА

Аднак — сюжэт без неабходнай унутранай драматызацыі. Старадаўнія стаючыя героі — без глыбокага паказу жывоў практыкі рэвалюцыянера. Калі наваіне з іх мюу — і прамернае захапленне стыхій масоўнай народнай гаворкі... І ўсё-такі роман атрымаўся. У ім, акрамя новай тэмы і героя, — яскрава выписаныя фігуры людзей, каларытнае жанравыя асыявога і гарадскога побыту, тоннае адчуванне прыроды.

Раман «Сокі паліны» быў вышэйшым мастацкім дасягненнем пісьменніка. Пасля яго Гартнаму не ўдалося дасягнуць прыкметных поспехаў. Справа не ў пасляваеннай працаздольнасці, не ў творчай пасўнасці. Справа ў іншым. Пісьменніка абавінававалі, часцей за ўсё беспадатна, у розных пых і хібах, пазаўляўлі магчымасці думачі і тварыць...

Калі сёння даследчыкі, гаворачы пра сучасную беларускую літаратуру, рамау ў прыватнасці, з павагай успамінаюць імя Цішкі Гартнага, калі гісторыкі і літаратуразнаўцы, вывучаючы мінулае, пастаўнае вымушаны звяртацца да тварацыйных спадчыні Змітра Жыдлуновіча, дык гэта высокая прызнаанне яго заслуг перад нашчадкамі. Гэта — упаванне чалавек, які назаўсёды ўвайшоў у гісторыю беларускага народа.

НАРОДЖАНЫ БУРАЙ

Беларускі камсамол... Ён прайшоў слаўны, гераічны шлях ад першых мадаўжычю арганізацыяў, якія яшчэ тады 1917 года змагаўся ў многіх гарадах за ўстаўналенне Саветскай улады, да шматтысячнай арміі будаўнікоў камунізма.

Аб незабытых старонках гісторыі камсамала Беларусі расказвае кніга А. Е. Журава «У блых народжаных».

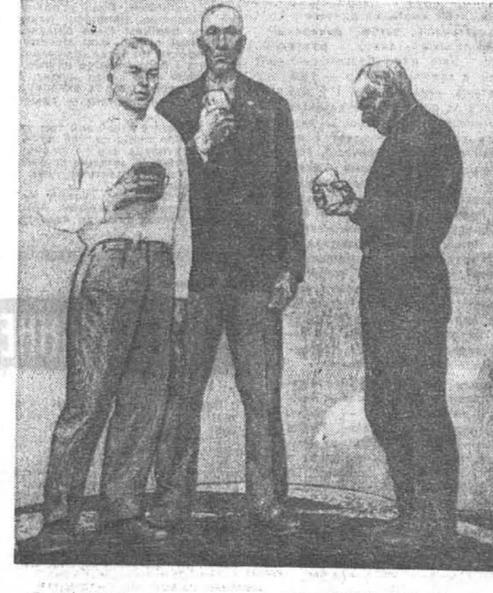
Перад чытачом паўстаюць многія эпідоды барацьбы і перамог мадаўжычю ленынаў. Грамадзянская вайна. Першыя пачітокі. Ачыненнае паліцэі. Пасляваенны будаўнічы асаблівая жыццё — у першых радах кроўчкі камсамольцы, аддэлы справе увесь запал сваіх сэрцаў.

Нельга без хвалювання чытаць многія дакументы часоў Вялікай Айчыннай. Вось, напрыклад, пісьмо дзюжычкі з Лёна Вішэскай вобласці Калі Сусяніна да свайго бацькі: «Дарагі, добры татачка! Пішу я табе пісьмо з ямечкай яволі. Калі ты, татачка, будзеш чытаць гэты пісьмо, мяне ў жыццё не бачыць. І мая просьба да цябе, бацька: пакарай ямечкіх крывапільцаў. Гэта завяччанне тваёй

А. Е. Жураў, «У блых народжаных», Выдавецтва «Народная асвета», 1967 год.

Н. САЛАУЭ, рабочы Першага Салігорскага калініага камбіната.

З ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

В. ГРАМЫКА, «САЛДАТЫ» (Масла), А. МАЖЭЙКА.

«ЗА РУБЯЖЫ, У СВЕТ!»

Як старшыня першага Беларускага саветскага ўрада, затым загадчык выдавецтва, іраірын Таварыства Чарым (яшчэ ў 1914 годзе ён прадставіў Цішка Гартнага чэшскім чытачам у сваім аглядае беларускай літаратуры), праф. Курно, Е. Лыцкі.

Цішка Гартны разам з Яозафам Горам яздываў у Прагу і Збраласлаў да чэшскага пісьменніка-камуніста Уладзіслава Ванчурна і аў перагаворы аб выданні яго рамана «Палі ворыма і вайны на Беларусі».

Нашы пісьменнікі наладзілі ў Празе прэскаферэнцыю, на якую сымалося больш за сто пісьменнікаў і журналістаў.

Інтэрв'ю з Цішкам Гартным было змешчана ў «Рудз права», «Народні асобозніні», «Домоу і свет», «Прагер прэссы» і інш. Самым першым было пытанне Іараслава Рудз права аб уплыве Кастрычкіна на рэвалюцыю на культурнае жыццё Беларусі, затым — пра ролю літаратуры ў грамадскай жыцці, пра ўплыў рускай і заходняй літаратуры, пра сацыяльнае становішча беларускай літаратуры.

Надзвычай пільнымі былі спатканні з прапагандыстамі беларускай культуры — праф. Іараславам Чарым (яшчэ ў 1914 годзе ён прадставіў Цішка Гартнага чэшскім чытачам у сваім аглядае беларускай літаратуры), праф. Курно, Е. Лыцкі.

Цішка Гартны разам з Яозафам Горам яздываў у Прагу і Збраласлаў да чэшскага пісьменніка-камуніста Уладзіслава Ванчурна і аў перагаворы аб выданні яго рамана «Палі ворыма і вайны на Беларусі».

Нашы пісьменнікі наладзілі ў Празе прэскаферэнцыю, на якую сымалося больш за сто пісьменнікаў і журналістаў.

Інтэрв'ю з Цішкам Гартным было змешчана ў «Рудз права», «Народні асобозніні», «Домоу і свет», «Прагер прэссы» і інш. Самым першым было пытанне Іараслава Рудз права аб уплыве Кастрычкіна на рэвалюцыю на культурнае жыццё Беларусі, затым — пра ролю літаратуры ў грамадскай жыцці, пра ўплыў рускай і заходняй літаратуры, пра сацыяльнае становішча беларускай літаратуры.

вучонага Франка Воўмана «Славецнасць славян». Цішка Гартны ў ёй названы «праўдзівымі выразнікам настрою працоўных беларусаў, якіх захапіла іхнае жыццё, іхнае жыццё, іхнае жыццё».

У заключэнне вечара былі прачытаны вершы Цішкі Гартнага ў перакладзе Горы: «Сялянска-рабочыя рэвалюцыя», «Хто Цішка Гартны», «Будаванне», «Да Нёмана», «Песні гарбара».

У многіх газетках і часопісах змешчаны артыкулы пра творчасць Гартнага. «Рудз права» падкрэслівала: «Сам рабочы».

20-гадзё тварац працы беларускага пісьменніка адзначылі камуністычныя газеты

